

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ตามสาระเนื้อหา จากหัวข้อ ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร
2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. แนวนโยบายและการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น
5. ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
6. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น
7. การวางแผนพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในโรงเรียน
8. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
9. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายตามทัศนะเดิม หลักสูตรมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า curriculum ซึ่งมาจากคำในภาษาละตินว่า currere แปลว่า “ทางวิ่ง” หรือ “ลู่ที่นักวิ่งวิ่งเข้าสู่เส้นชัย” (Das et al, 1984, p. 4)

ในวงการศึกษามีการนำหลักสูตรมาใช้ก็ตีความหมายโดยอาศัยรากศัพท์เดิม และมีการกำหนดนิยามของหลักสูตรขึ้นอย่างง่าย ๆ โดยถือหลักว่า สิ่งใดก็ตามที่ต้องการให้สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สิ่งนั้นคือหลักสูตร ถ้านำเอาสิ่งที่ผู้ใหญ่ในยุคโบราณสอนบุตรหลานของตนมาพิจารณาในเชิงหลักสูตร ก็อาจกล่าวได้ว่า วิชาตกปลา ล่าสัตว์ ปลูกผัก คือหลักสูตรในยุคนั้น ต่อมาเมื่อโลกเจริญขึ้นมีกิจกรรมหลายอย่างที่ต้องทำเพื่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น วิชาที่ต้องจัดสอนก็เพิ่มตามขึ้นมา แต่การที่จะสอนวิชาทุก ๆ วิชาที่มีอยู่ย่อมเป็นไปได้ ดังนั้นในการกำหนด

หลักสูตร ผู้สอนจะเลือกเฉพาะวิชาที่เห็นว่าจำเป็นและมีประโยชน์มารวมไว้ในหลักสูตร และด้วยเหตุนี้จึงได้มีการกำหนดนิยามของหลักสูตรว่า

“หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียน” นี่เป็นความหมายตามทัศนะเดิม

นิยามดังกล่าวนี้บางประเทศยังคงยึดถืออยู่ และได้ใช้เป็นหลักในการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ขึ้นให้ผู้เรียนได้เรียน หลักสูตรของชั้นใดก็หมายถึงรายวิชาที่จัดสอนในชั้นนั้น การตีความหมายของหลักสูตรในลักษณะดังกล่าว มีสาเหตุมาจากความเข้าใจขณะนั้นว่า การศึกษาคือการเรียนหนังสือ ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับก็คือความรู้ที่ได้จากหนังสือต่าง ๆ ที่ครูหรือผู้สอนกำหนดให้เรียน ดังนั้น เมื่อพูดถึงหลักสูตรจึงหมายถึงรายวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ รายวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ถึงแม้ว่าจะแตกต่างกันตามสถานที่เรียนและตามกาลสมัยแต่ก็ไม่ทำให้รูปลักษณะของหลักสูตรเปลี่ยนไปแต่อย่างใด

ในแง่จิตวิทยา สิ่งที่ทำให้มีการตีความหมายของหลักสูตรเป็นรายวิชาก็คือ ระยะนั้นมีความเข้าใจกันว่า ความรู้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดให้แก่กันและกันได้ทำนองการเทน้ำใส่ภาชนะ สมอของผู้เรียนเปรียบเสมือนภาชนะสำหรับรองรับความรู้ เมื่อได้รับความรู้ไปแล้วผู้เรียนก็สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ทั้งสิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและสิ่งที่ต้องพิจารณาแก้ปัญหาด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้เนื้อหาสาระของวิชาที่จะบรรจุเข้าไว้ในสมอของผู้เรียน จึงสำคัญกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด การยอมรับความสำคัญของเนื้อหาวิชาก็เท่ากับยอมรับว่าหลักสูตรคือรายการวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาวิชาอยู่ตามที่กำหนดไว้

การที่หลักสูตรถูกพิจารณาในรูปของรายวิชา นอกจากจะมีสาเหตุมาจากแนวความคิดที่กล่าวมาแล้ว ยังเป็นผลเนื่องมาจากวิธีการสอนการเรียนอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อกำหนดความมุ่งหมายไว้ว่าผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ การสอนก็จะมุ่งไปในลักษณะเดียวกันกับความมุ่งหมายคือหนักไปในทางท่องจำเพื่อให้จำเนื้อหาสาระให้ได้มาก ๆ มีการทำแบบฝึกหัดมาก ๆ และมีการทดสอบความจำบ่อย ๆ การเรียนก็คงเป็นไปในลักษณะเดียวกัน

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้แนวความคิดเดิมเฟื่องแผ่ตั้งแต่เนื้อหาวิชา ก็คือในขณะนั้นความคิดทางการศึกษาไม่ได้คำนึงถึง และไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาการในด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน นอกจากพัฒนาการทางปัญญา แนวความคิดนี้มีผลทำให้การสอนเป็นไปในแบบฉบับที่ครูหรือผู้สอนเป็นผู้บอกวิชาดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว

ความหมายตามทัศนะใหม่ ปัจจุบันความรู้ด้านจิตวิทยาก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะความรู้เรื่องพัฒนาการของเด็กและทฤษฎีการเรียนรู้ นักการศึกษาส่วนใหญ่มองเห็นความสำคัญ

ของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กและยอมรับว่าพัฒนาการเหล่านั้นควรได้รับการส่งเสริมทุกด้าน ไม่ว่าในด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา นอกจากนี้เด็กหรือผู้เรียนแต่ละคนยังมีความต้องการและความสนใจแตกต่างกัน ดังนั้นการสนองความต้องการจึงไม่ใช่เพียงการจัดรายวิชาให้เรียนเหมือน ๆ กันเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาให้กว้างออกไปว่าทำอะไรจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมพัฒนาการและสนองความต้องการของผู้เรียนได้ นักการศึกษาในปัจจุบันต่างตระหนักดีว่า การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้อะไรนั้น เป็นผลจากการที่ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง หน้าที่ของครูหรือผู้สอนอยู่ที่ว่าจะทำอะไร หรือจะจัดประสบการณ์อะไรนี้แสดงว่าหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนก็คือ “ประสบการณ์” ที่ผู้เรียนจะได้รับ ดังนั้นเมื่อพูดถึงหลักสูตร นักการศึกษาหลายท่านจึงตีความหมายโดยยึดเอาประสบการณ์เป็นหลักและกล่าวว่า “หลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน เพื่อให้มีพัฒนาการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้” ขอยกตัวอย่างนิยามหลักสูตรที่ตีความหมายในรูปของประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

“หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน” (Wheeler, 1974, p. 11)

“หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ” (Crow & Crow, 1962, p. 250)

นิยามของหลักสูตรที่ได้นำมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้ ถึงแม้ว่าจะมุ่งเน้น คำว่า “ประสบการณ์” เป็นสำคัญ แต่ก็มีทั้งที่การจำกัดความกว้างจนไม่อาจกำหนดขอบเขตของความหมายได้ว่า ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนนั้นมีกฎเกณฑ์อะไรบังคับอยู่ มีเพียงนิยามอันดับที่สองเท่านั้น ที่มีคำว่าโปรแกรมการศึกษาและมีจุดประสงค์กำกับซึ่งรวมเข้าด้วยกันเป็นเครื่องกำหนดขอบเขต อย่างไรก็ตามมีสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ การที่ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์นั้นโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นผู้จัดให้แก่ผู้เรียน ไม่ใช่สิ่งที่ผู้เรียนกำหนดขึ้นมาเอง

ในระยะหลัง ๆ นี้ มีนักการศึกษาบางท่านมีความเห็นว่า การตีความหมายของหลักสูตรในรูปของประสบการณ์ ก่อให้เกิดความสับสนทั้งผู้จัดหรือผู้พัฒนาหลักสูตรและผู้นำหลักสูตรไปใช้ เพราะเมื่อนำเอกสารหลักสูตรหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “หลักสูตร” (แม่บท) มาดูไม่ว่าหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือหลักสูตรอื่นใด จะสังเกตเห็นว่า หลักสูตรทุกฉบับได้บรรจุสาระสำคัญไว้เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ มีสาระสำคัญอยู่ 7 หัวข้อคือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาการเรียนการสอน เวลาเรียน

การวัดผล ประเมินผลและติดตามผล และสาระสำคัญของหลักสูตร (จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด/หลักการ เนื้อหา)

ในทำนองเดียวกัน หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ก็ได้บรรจุสาระสำคัญได้ 5 หัวข้อคือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร และสาระสำคัญของหลักสูตร (จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา)

เมื่อพิจารณาดูสาระสำคัญของหลักสูตร จะเห็นว่าการกล่าวถึงประสบการณ์น้อยมาก สิ่งให้เห็นปรากฏชัดอยู่ก็คือ เนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ และกิจกรรมที่ควรจัดให้ผู้เรียนกระทำ โปรดเข้าใจด้วยว่า “กิจกรรม” นั้นมีความหมายแตกต่างจาก “ประสบการณ์” การที่ผู้เรียนกระทำกิจกรรมอย่างใด มิได้หมายความว่าผู้เรียนมีประสบการณ์อย่างนั้น ตัวอย่าง เช่น เมื่อผู้เรียนอ่านหนังสือ กิจกรรมก็คือการอ่าน อันได้แก่การมองดูตัวหนังสือ และอ่านตัวหนังสือนั้นดัง ๆ หรืออ่านในใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความตกลงใจว่าจะอ่านอย่างไร กิจกรรมจึงเป็นเพียงการกระทำทางกายเท่านั้น ส่วนประสบการณ์หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันเป็นผลเนื่องจากการกระทำ อย่างในเรื่องของการอ่านก็คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด และเจตคติที่มีต่อข้อความ หรือแนวความคิดที่มีอยู่ในหนังสือนั้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหลักสูตรหรือเอกสารหลักสูตรจะไม่ได้กล่าวถึงประสบการณ์โดยตรง แต่ก็แสดงให้เห็นแนวทางอันจะนำไปสู่การที่จะให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ตามที่ต้องการ ดังนั้นถ้าจะกำหนดนิยามของหลักสูตรในรูปของประสบการณ์ ก็จะต้องมองให้ลึกลงจนถึงขั้นปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนิยามไม่ต้องการให้มองหลักสูตรเป็นเพียงเอกสารชิ้นหนึ่งเท่านั้น การตีความหมายของหลักสูตรว่าเป็นประสบการณ์หรือมวลประสบการณ์ จึงไม่ใช่เป็นการตีความที่ผิด เป็นแต่เพียงความต้องการชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์นั้นแหละที่จะแสดงผลของหลักสูตรออกมาให้เห็น

เพื่อแก้ปัญหาความสับสนจากการที่ควรยึดเอกสารหลักสูตร หรือประสบการณ์อันอยู่เบื้องหลังเป็นหลักในการกำหนดนิยาม นักการศึกษาหลายท่านต่างมีความเห็นว่า น่าจะแปลความหมายของหลักสูตรจากเอกสารหลักสูตรที่ปรากฏให้เห็นเป็นหลัก โดยเปรียบเทียบว่าเอกสารหลักสูตรนั้นความจริงก็ไม่ต่างอะไรกับแบบ (design) หรือแบบพิมพ์เขียว (blue print) ของบ้านแต่อย่างใด เพราะในขณะที่แบบพิมพ์เขียวแสดงถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของบ้านอันได้แก่ ฐานราก พื้น เสา คาน ตง โครงหลังคา ประตู หน้าต่าง และข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างบ้าน เอกสารหลักสูตรก็แสดงถึงโครงสร้างองค์ประกอบและข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ดังนั้นเพื่อให้

เกิดความสับสน การกำหนดนิยามของหลักสูตร จึงควรมุ่งที่แผนในการจัดประสบการณ์มากกว่า ตัวประสบการณ์หรือมวลประสบการณ์ ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาบางท่านจึงนำเอาคำว่า “แผน” หรือ “โครงการ” หรือ “ข้อกำหนด” มาใช้ในการตีความหมายของหลักสูตร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

‘หลักสูตร คือ แผนหรือแนวทางการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้จัดประสบการณ์ทั้งหมด ตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้เยาวชนหรือพลเมืองของประเทศได้พัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติอันพึงประสงค์ ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติ’ (สวลดี ประทุมราช และคณะ, 2521, หน้า 1)

“หลักสูตร หมายถึง โครงการ การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาตามที่กำหนดไว้” (สมิตร คุณานุกร, 2518, หน้า 2)

“หลักสูตร คือ ข้อกำหนดด้วยจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทศนคติและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา” (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2521, หน้า 1)

“หลักสูตร คือ แผนซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์และการเรียนรู้ซึ่งจัดในลักษณะที่ง่ายแก่การประเมินผล” (Schaffarzick & Hampson, 1975, p. 1)

จากนิยามต่าง ๆ ข้างต้นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า เพื่อให้การกำหนดความหมายของหลักสูตรมีความสมบูรณ์ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ผู้บริหาร นักพัฒนาหลักสูตรศึกษานิเทศก์และครูผู้มีหน้าที่ใช้หลักสูตร ควรกำหนดนิยามของหลักสูตรดังต่อไปนี้

“หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้” (อึ้ง บั้วศรี, 2532, หน้า 6)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรจะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญต่าง ๆ หลายขั้นตอน ผู้ที่มีความสำคัญในการเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ที่ได้รับการกล่าวถึงและอ้างอิงอยู่เสมอก็คือ ราล์ฟ ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ซึ่งได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยตั้งเป็นคำถามไว้ 4 ข้อ ดังนี้ (Tyler, 1996)

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ

2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรจีวิตอุปสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุแล้ว

ทาบ (Taba, 1962, p. 12) เป็นบุคคลหนึ่งซึ่งได้เสนอตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน โดยแบ่งไว้เป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้คือ

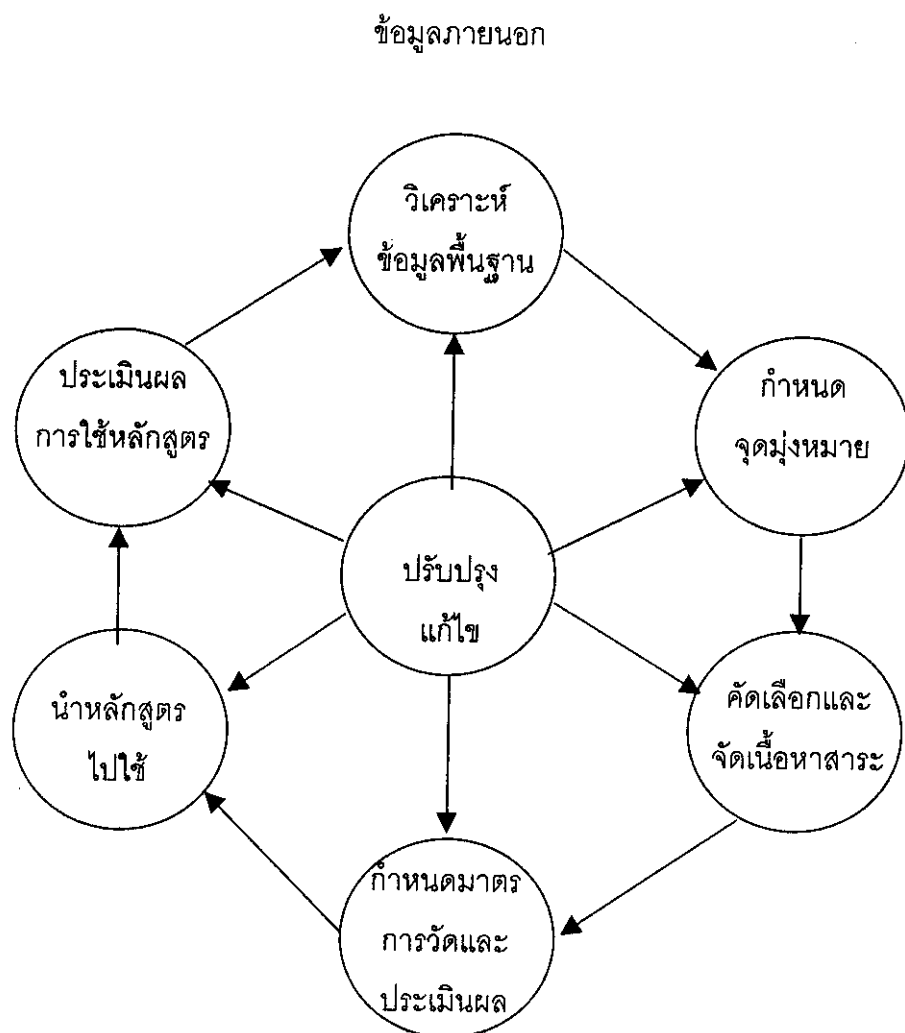
1. สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

การพัฒนาที่มีความครอบคลุมถึงการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วย อีกประการหนึ่งเมื่อพูดถึงหลักสูตรก็ควรจะต้องคิดถึงหลักสูตรทั้งระบบนั่นคือ มีเอกสารหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของเนื้อหาสาระต่าง ๆ ต่อจากนั้นจะต้องมองไปถึงการนำหลักสูตรนั้น ๆ ไปใช้ และรวมทั้งการประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบอีกด้วย โดยเหตุนี้จึงถือว่าการใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรเป็นกระบวนการอันหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้น จึงได้จัดลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ จะมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันอย่างเป็นวัฏจักร ดังแสดงไว้ในภาพที่ 4 และจะขออธิบายถึงวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 : การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรคือ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

ภาพที่ 1 วิวัจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ก่อนที่จะมีการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ควรจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรเสียก่อน เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและของผู้เรียน อันจะสามารถจัดหลักสูตรให้แก้ปัญหาและสนองความต้องการนั้น ๆ ได้ และในกรณีที่เป็น การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรก็

เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะทำให้หลักสูตรที่ทำการปรับปรุงแก้ไขนั้น มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและผู้เรียนได้มากที่สุด

ขั้นที่ 2 : การกำหนดการมุ่งหมายของหลักสูตร หลังจากได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและได้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้ว ก็จะถึงขั้นของการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 3 : การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและประสบการณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 : การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่า ควรจะวัดและประเมินอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตร ในตำราที่ว่าด้วยการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปมักจะกล่าวถึงการวัดผลการเรียนโดยตรง เพราะการวัดผลการเรียนเป็นงานที่จัดทำโดยนักวัดผล และในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การเรียนนั้น มักจะจัดทำระเบียบการปฏิบัติที่แยกออกมาจากเอกสารหลักสูตรโดยเฉพาะ

การทดลองใช้หลักสูตร หลักสูตรโดยมากมักจะไม่ค่อยมีขั้นตอนของการทดลองใช้ กล่าวคือ หลักสูตรร่างเสร็จและดำเนินการประเมินคุณภาพขั้นต้นแล้วก็นำเอาหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริงเลย อย่างไรก็ตามหลักสูตรของการพัฒนาหลักสูตรที่ดีแล้วการทดลองใช้หลักสูตรถือว่ามีค่าสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น เมื่อถึงเวลานำเอาหลักสูตรไปใช้จริง ๆ ก็จะไม่มีปัญหาหรือมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด ในประเทศไทย หลักสูตรที่ได้กำหนดขั้นตอนของการทดลองใช้ได้อย่างเด่นชัดก็คือ หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ส่วนหลักสูตรอื่นนั้นมักจะไม่ได้ดำเนินการทดลองใช้อย่างเป็นระบบที่ชัดเจนเลย

การประเมินหลักสูตรหลังจากได้ร่างเสร็จแล้ว หลังจากที่ได้มีการยกร่างหลักสูตรหรือได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรดูแล้ว ก็ควรจะดำเนินการประเมินหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนที่ควรจะได้ปรับปรุงแก้ไขบ้าง ถ้ามีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมตรงไหนก็ต้องปรับปรุงให้เป็นที่เหมาะสมก่อนนำออกไปใช้จริง ๆ ต่อไป

การปรับปรุงหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ หลังจากได้มีการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบว่าหลักสูตรมีข้อบกพร่องหรือมีจุดอ่อนอย่างไรก็ควรจะดำเนินการปรับปรุง

แก้ไขให้มีความถูกต้องหรือเหมาะสมก่อนที่จะได้นำไปใช้จริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

ขั้นที่ 5 : การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

ขั้นที่ 6 : การประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรมีความมุ่งหมายที่จะประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ หรือจุดมุ่งหวังของสังคม และผู้เรียนเพียงใด ถ้าผลของการประเมินได้พบข้อบกพร่อง หรือมีจุดอ่อนตรงไหนก็จะส่งผลให้มีกิจกรรมการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป

ขั้นที่ 7 : การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมหรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น กระบวนการในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะเริ่มปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้ แต่เมื่อเริ่มตรงขั้นตอนไหนก็จะต้องดำเนินการในขั้นตอนต่อไปจนครบทุกกระบวนการในวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าผู้ใช้หลักสูตรมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่มีความเหมาะสมกับสภาพของสังคมและผู้เรียนก็อาจจะเริ่มทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตรเป็นอันดับแรก ต่อจากนั้นก็ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในขั้นตอนอื่นต่อไป คือ การกำหนดมาตรฐานการวัดและประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร และการกำหนดจุดมุ่งหมายตามลำดับ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27 และบทเฉพาะกาล มาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ขึ้นโดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ จัดเป็นหลักสูตรแกนกลาง จัดโครงสร้างหลักสูตรให้ยืดหยุ่น กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้รวม 12 ปี สาระการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระการ

เรียนรู้ และเป็นช่วงชั้น ๆ ละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี/รายภาค ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน แต่ละกลุ่มเป้าหมาย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้ และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา

หลักการ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาชาติ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เป็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง เพื่อให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรของสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. **ระดับช่วงชั้น** กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้
 - 1.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
 - 1.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
 - 1.3 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
 - 1.4 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6
2. **สาระการเรียนรู้** กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่มดังนี้
 - 2.1 ภาษาไทย
 - 2.2 คณิตศาสตร์
 - 2.3 วิทยาศาสตร์
 - 2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
 - 2.6 ศิลปะ
 - 2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 - 2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มคือ *กลุ่มแรก* ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ *กลุ่มที่สอง* ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

ส่วนเรื่อง *สิ่งแวดล้อม* หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติ กิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูทุกคนต้องทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

4. **มาตรฐานการเรียนรู้** หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้น ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการพัฒนา ผู้เรียนไว้ดังนี้

5.1 ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

5.2 ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

5.3 ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,800-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

5.4 ช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) มีเวลาเรียนปีละประมาณไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1000 ช.ม.	ประมาณปีละ 800-1000 ช.ม.	ประมาณปีละ 1000-1200ช.ม.	ประมาณปีละ 1200 ช.ม.

ภาพที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หมายเหตุ สำหรับการศึกษานอกโรงเรียน สามารถจัดช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
- ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้รู้นอกจาก 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

การจัดหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนา ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุก

คน กลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นขึ้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6) และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3) นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนวิชาที่เข้มข้นขึ้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณการวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ชั้นชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ และยังเป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมด้วย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว พัฒนาความสามารถทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้

161200

๐
372.19
๗ 488๗
๓๐

และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษา จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

การจัดเวลาเรียนสำหรับช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง สำหรับช่วงชั้นปีที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาในโรงเรียน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนวิชาอื่นได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทย ด้านการอ่าน และการเขียน และทักษะ คณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะ ด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณ 50% ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกวิชา ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทย และคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณ 40% ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์ ประมาณ 2 ชั่วโมง และวิชาอื่น วิชาละประมาณ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในช่วงชั้นนี้ การเรียนภาษาไทย และคณิตศาสตร์จะพัฒนาอยู่ในระดับที่สูงขึ้นเหนือระดับทักษะขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ ในช่วงชั้นนี้ มีข้อสังเกตว่าเมื่อโรงเรียนมีเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ในแต่ละวัน เพื่อเรียนวิชาทักษะพื้นฐานดังกล่าว โรงเรียนก็จะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กที่มีโอกาสเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยที่ด้อยเรียนรายวิชาอื่น ๆ ด้วย แต่ก็ไม่นั่นในเรื่องรายละเอียดมากนัก คิดโดยประมาณ 80% ของเวลาที่ใช้สำหรับหลักสูตร ส่วนที่เหลืออีก 20% เป็นเรื่องของโรงเรียนที่จะจัดการได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามเนื่องจากประเทศไทย

และประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้น สถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทองแท้ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การจัดเวลาเรียนสำหรับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้กลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงเป็นสาระการเรียนรู้ที่ควรจัดเวลาให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งในช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6

ในช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การกำหนดเวลาสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ควรจัดเวลาเรียนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ในช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งจะเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา ให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และค้นหา "รายวิชาเพิ่มเติมใหม่ ๆ" บางรายวิชาที่น่าสนใจหรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น ในรายวิชาแคลคูลัส กลุ่มคณิตศาสตร์ชั้นสูงหรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้เรียนที่เรียนกลุ่มเหล่านี้ได้ดีเป็นพิเศษ

สำหรับช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หลักสูตรและกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เรียนยังคงเหมือนกัน ในช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 สำหรับผู้เรียนทุกคน แต่เมื่อขึ้นถึงช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนก็สามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น ในบางกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มศิลปะ และกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังถือว่าจำเป็นต้องเรียนอยู่ ก็อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ เป็นรายวิชาเดี่ยวหรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ หรือในบางรายวิชาของกลุ่มศิลปะ เช่น วิชาดนตรีหรือในบางรายวิชาของกลุ่มสังคมศึกษา เมื่อโรงเรียนจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนในช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จะจัดเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณ วันละ 5-6 ชั่วโมง

ส่วนช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีการคือนำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต โดยใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีคือนำหนักวิชา 1 หน่วยกิต โดยมีเวลาเรียนประมาณ วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ในการจัดเวลาเรียนดังกล่าวใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบที่มีสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาในการจัดการเรียนรู้ตามสถานการณ์และโอกาสที่จะเอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ และการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น คำว่า “ระดับท้องถิ่น” ในที่นี้หมายถึงหน่วยงานการศึกษาใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่หน่วยงานส่วนกลาง หรือหน่วยงานรัฐบาล กลางในการจัดการศึกษา เช่น กระทรวง ทบวง กรม ศูนย์ หรือชื่ออื่น ๆ ที่เป็นหน่วยงานวางแผน และจัดการศึกษาหรือกำหนดหลักสูตรให้ใช้ในระดับกว้าง ทั่วประเทศ เช่นกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย กรมการฝึกหัดครู กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์พัฒนาหลักสูตรของ กรมวิชาการ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

หน่วยงานระดับท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นก็คือ หน่วยงานที่ไม่ใช่หน่วยงานส่วนกลางในการพัฒนาหลักสูตร หน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น สำนักงานเขตการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด-อำเภอ หน่วยงานนิเทศเขต-จังหวัด หน่วยงานศึกษานิเทศก์อำเภอ-กิ่งอำเภอ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาค-จังหวัด เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีหน้าที่ในการปรับหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรทั้งอาจโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมท้องถิ่น

เมื่อกล่าวถึง หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรการศึกษาที่ไม่ใช่หลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บทที่ออกมาจากหน่วยงานส่วนกลาง หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรของหน่วยงานท้องถิ่นที่นำเอาหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทมาปรับปรุงหรือพัฒนาขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรระดับชาติ จัดเป็นหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้าง ๆ บรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศจะต้องเรียนรู้เหมือนกัน เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติไว้ การกำหนดความมุ่งหมายในหลักสูตรจะเขียนออกมาในลักษณะค่านิยมทางการศึกษามากกว่า จะออกมาเป็นแนวปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ใช่เป็นความบกพร่องของหลักสูตรระดับชาติ หากที่ความจำเป็นที่ต้องกำหนดออกมาในลักษณะนี้ผู้พัฒนา หลักสูตรระดับชาติ ไม่อาจประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระของความรู้และสภาพของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งมาไว้ในหลักสูตรให้หมดได้ เพราะจะทำ

ให้รูปแบบของเล่มหนามาก และทำให้หลักสูตรระดับชาติซึ่งมีหน้าที่เป็น "แกนกลาง" ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนทั้งประเทศ เสียเอกลักษณ์ของความเป็นหลักสูตรระดับชาติ

ดังนั้นการนำหลักสูตรระดับชาติไปใช้ในแต่ละท้องถิ่น จึงต้องมีการนำไป "ปรับ ขยาย และเพิ่มเติม" ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สภาพโรงเรียนและชั้นเรียนต่อไป

การปรับ คือปรับเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ในหลักสูตรระดับชาติให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น ปัญหาเรื่องการดำรงชีวิต สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นจะต่างกัน ในแต่ละท้องถิ่นและเขตการศึกษา จึงควรปรับปรุงรายละเอียดของเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ให้สอดคล้องกับ ผู้เรียนแต่ละท้องถิ่น

การขยาย เนื้อหาใดในท้องถิ่นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว ก็ควรให้เด็กเรียนรู้ลึกลงไปตามความต้องการและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เนื้อหาและประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น

การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเนื้อหาเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นอาจจะไม่จำเป็น เช่น อาชีพในท้องถิ่น ภาษาถิ่น ประเพณีประจำท้องถิ่น เป็นต้น

ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะ หรือ 3 ประเภท ได้แก่

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง
2. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อย เพื่อใช้เสริมสร้างหลักสูตรกลาง
3. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ

ประโยชน์ของการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นจะเกิดประโยชน์และคุณค่าทางการศึกษา ดังนี้

1. ทำให้เด็กมีความเข้าใจในชุมชนของตนและชุมชนอื่น ๆ
2. เป็นการส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน โรงเรียน ชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ทำให้เข้าใจซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือค้ำจุนกัน
3. ปลุกฝังความผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง ให้เกิดขึ้นแก่เด็ก รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชนนั้น ๆ
4. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กอย่างกว้างขวาง
5. ส่งเสริมให้สนใจสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก เด็กจะเรียนรู้ได้ดี เพราะสิ่งที่เขาเรียนนั้นมีความหมายต่อเขา

6. เป็นการเรียนการสอนที่ให้ประสบการณ์อย่างแจ่มแจ้งให้เป็นจริงได้รับ ประสบการณ์ตรง
7. ทำให้เกิดนิสัยแห่งการสังเกต รู้จักสังเกตสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว
8. เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นำปัญหาชุมชนมาหาทางแก้ไขปัญหา
9. มีความทราบซึ่งเข้าใจในบริการต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ เช่น สถานีตำรวจ ไปรษณีย์ เป็นต้น
10. ส่งเสริมสวัสดิภาพของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่
11. ส่งเสริมให้เด็กได้เข้าไปมีส่วนร่วม และร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนของตน
12. ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน
13. ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และปรารถนาที่จะพัฒนาท้องถิ่น ของตนเองให้ดีขึ้น

บุคลากรที่ดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คำว่า "ท้องถิ่น" มีความหมายกว้างในระดับท้องถิ่นยังประกอบด้วยระดับย่อย ๆ ได้แก่ ระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับโรงเรียน และระดับชั้นเรียน การจัดทำหลักสูตรนี้ ต้องอาศัยบุคลากรหลายระดับดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการการศึกษาส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ศึกษาธิการ-เขตการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด
 2. คณะกรรมการศึกษาโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ ครูหัวหน้าหมวดครูประจำชั้น ผู้ปกครองที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ในท้องถิ่น
 3. วิทยากรพิเศษที่มีความรู้ ได้แก่ อาจารย์จากสถาบันราชภัฏ หรือมหาวิทยาลัย
 4. ตัวแทนกรรมการจากผู้มีส่วนสร้างหลักสูตรระดับชาติ
 5. ตัวแทนจากหน่วยงานขององค์กร หรือสมาคมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน
- เนื้อหาที่ควรบรรจุในหลักสูตรระดับท้องถิ่น**
1. สภาพจังหวัด อำเภอ ตำบล และที่ตั้งของโรงเรียน
 2. ปุชนิยสถาน วัตถุโบราณที่สำคัญในท้องถิ่น
 3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น
 4. ลักษณะนิสัยใจ ของคนในท้องถิ่น
 5. ศิลปหัตถกรรมที่มีอยู่
 6. ทรัพยากร และสภาพเศรษฐกิจ

7. ประวัติความเป็นมา และประวัติศาสตร์
8. อาชีพที่สำคัญ
9. หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน
10. หน่วยการปกครอง
11. ปัญหาเกี่ยวกับการปกครอง
12. ปัญหาความต้องการที่จะพัฒนา
13. แผนงานการพัฒนาท้องถิ่น

จุดเน้นของหลักสูตรระดับท้องถิ่นมี 7 ประการ คือ

1. สาระความรู้อันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ มีความเข้าใจ เป็นอย่างดีจนสามารถนำไปแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี
2. มีวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระที่แนะนำให้เห็นปัญหาความต้องการของบุคคล ในท้องถิ่น
3. มีเนื้อหาสาระที่ส่งเสริมความสนใจ เอาใจใส่ต่อการอนุรักษ์ไว้ซึ่งเป็นมรดก ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมที่ดีของท้องถิ่น
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากร ที่มนุษย์สร้างขึ้น แผนพัฒนา และแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น ใช้แหล่งวิทยาการของ ชุมชน ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เป็นฐานสำคัญในการพัฒนา ชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตน รักท้องถิ่น ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในด้านสุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ ปัญหา สังคม ความต้องการของชุมชน อาชีพของชุมชนและท้องถิ่น
7. จัดให้มีความรู้เป็นวิทยาศาสตร์แก่ผู้เรียน มุ่งผสมผสานความรู้กับการดำเนิน ชีวิตจริงของสังคมในท้องถิ่น

ลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

1. ศึกษาสำรวจเก็บข้อมูลสนเทศ รวมทั้งปัญหาความต้องการของท้องถิ่น
2. พิจารณาศึกษาหลักสูตรระดับชาติ ร่วมกับการพิจารณาสภาพปัญหาของท้องถิ่น จากข้อมูลในข้อ 1
3. ศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแม่บท ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของ ประชาชนและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

4. วิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตรแม่บทในลักษณะของแนวความคิดในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในท้องถิ่นได้
5. กำหนดจุดหมายของหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงทรัพยากร แหล่งความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และจัดกิจกรรมเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของท้องถิ่นนั้นให้ได้มากที่สุด
6. กำหนดเนื้อหาวิชา และรายละเอียดของหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บท แต่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการของท้องถิ่นมากที่สุด
7. จัดทำเอกสารหลักสูตรเพิ่มเติมตามความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่น เอกสารที่เขตการศึกษาต้องจัดเพิ่มเติมได้แก่ ประมวลการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมการอ่าน แบบฝึกหัดที่มีพื้นฐานจากท้องถิ่น แนวทางการวัดผลประเมินผล
8. จัดบริการด้านการแนะแนวแก่ผู้ใช้หลักสูตร จัดอบรมผู้บริหารโรงเรียนและครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ในด้านการนำเนื้อหาวิชาในหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน การผลิตและใช้อุปกรณ์การสอน
9. ให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น
10. จัดสร้างศูนย์ความรู้หรือแหล่งรวมความรู้ เพื่อให้บริการทางด้านวิชาการแก่โรงเรียนในท้องถิ่น
11. ประเมินผลการใช้หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลังจากที่ได้มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่หลักสูตรท้องถิ่นให้ผู้บริหารโรงเรียน และครูนำไปใช้ในโรงเรียนแล้ว คณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะต้องติดตามผลและประเมินผลการใช้หลักสูตรนั้นว่าสอดคล้องกับนโยบายและจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2544, หน้า 53-57)

วิธีการศึกษาความต้องการของท้องถิ่น การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนนี้ เป็นการ ศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งได้แก่ ความต้องการของ ประชาชน พ่อค้า ข้าราชการ ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งบุคลากรในโรงเรียนว่า มีความต้องการจะให้ชุมชนตัวเอง เป็นอย่างไรในอนาคต ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

วิธีการได้มาซึ่งความต้องการของชุมชนนี้ อาจใช้วิธีการทางตรง คือการออกไปสอบถาม จากบุคคลทุกสาขาอาชีพในชุมชน หรือใช้วิธีการทางอ้อมโดยการรวบรวมข้อมูลที่เป็น ความต้องการของชุมชนจากการที่มีหน่วยงานหรือบุคคลอื่นทำไว้แล้วก็ได้ผลของการศึกษาหรือสำรวจ ความต้องการของชุมชนนี้ จะนำมาใช้เป็นข้อมูลหนึ่งในการพิจารณากำหนดเป้าหมาย หรือทิศทาง ในการดำเนินงานพัฒนาของท้องถิ่น

ในการดำเนินงานศึกษาความต้องการของชุมชนนี้ ท้องถิ่นต้องทำการศึกษาหรือสำรวจ ความต้องการของชุมชนไม่ว่าจะเป็นการศึกษาโดยตรงหรือโดยอ้อม เพราะจะช่วยทำให้การเก็บ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

การศึกษาหรือสำรวจความต้องการของชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่จะศึกษาหรือสำรวจ เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายประชากรที่จะใช้ในการศึกษาหรือสำรวจ ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน นักเรียน เป็นต้น
3. กำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษา/สำรวจ เช่น
 - 3.1 วิธีการศึกษา ได้แก่ วิธีการทางตรง วิธีการทางอ้อม
 - 3.2 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ฯลฯ
4. สร้างเครื่องมือสำหรับศึกษา/สำรวจตามที่กำหนดไว้ในข้อ 3
5. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาจใช้วิธีการออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองหรือนำส่ง ไปรษณีย์ ตามความเหมาะสม
6. วิเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปข้อความต้องการของชุมชนโดยจัดเรียงความต้องการ/ความจำเป็น/ความ

สำคัญ

ข้อคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

1. ใช้ข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ โดยวิธีสำรวจศึกษา วิเคราะห์วิจัย เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ เหมาะสมกับบุคคล และสภาพท้องถิ่น

2. กระบวนการในการทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรจะใช้วิธีการแบบ ประชาธิปไตย และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือการวิเคราะห์ระบบ และการสังเคราะห์ระบบ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลาย ฝ่าย เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน

4. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จ ต้องพัฒนาคุณภาพของครู ผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนให้สำเร็จเสียก่อน

5. การพัฒนาหลักสูตรก่อนนำไปใช้ต้องวิเคราะห์ และทดลองใช้เสียก่อน เพื่อปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่อง ให้มีคุณภาพในการนำไปใช้จริง ถึงแม้ว่ามีการใช้จริงแล้วก็ตาม จะต้องมีการวิจัย ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการนิเทศก์อย่างสม่ำเสมอ

6. เอกสารหลักสูตรจะต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

7. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด เพื่อจะให้เด็กตอบสนองการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

8. ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้สร้าง และพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน และ ห้องเรียนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นด้วยตนเอง ไม่ใช่หน้าที่ของกรมวิชาการแต่ฝ่ายเดียวเพราะ ถือว่าครูในท้องถิ่นเป็นผู้เข้าใจท้องถิ่นมากที่สุด

สรุป การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น คำว่า ท้องถิ่น ในที่นี้หมายถึง ระดับเขตการศึกษา ระดับโรงเรียน และระดับชั้นเรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นก็หมายถึง การปรับและขยายหลักสูตร แผนการสอนระดับชาติ ให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละภาคแต่ละ ชุมชน เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ละเขตการศึกษาแต่ละ จังหวัด อำเภอ แต่ละโรงเรียน และก่อนที่ครูจะสอนจริง ๆ ก็ต้องมีการปรับและขยายเป็นขั้นสุดท้าย โดยเขียนเป็นแผนการสอนระดับชั้นเรียน

การปรับและขยายหลักสูตร เอกสารที่ได้คือ ประมวลการสอน โครงการสอน หรือ กำหนดการสอน คู่มือครู และแผนการสอน การจัดทำก็ต้องอาศัยบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายตั้งเป็น คณะกรรมการดำเนินงาน วิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น มีสองวิธีคือ การปรับ หลักสูตร กลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น และการสร้างหลักสูตรย่อยในท้องถิ่นเพื่อเสริมหลักสูตรกลาง หลักสูตรที่สร้างขึ้นมาใหม่ควรเป็นหลักสูตรที่สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ นั่นคือมีความเกี่ยวข้องกับ สภาพชีวิตของชุมชนและผู้เรียน มีความเจาะจงลงไปปัญหาของผู้เรียนและชุมชนที่ผู้เรียนอาศัย อยู่และจะต้องมีความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรม ประสิทธิภาพตลอดจน

วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนด้วย ประการที่สำคัญคือ จะต้องเป็นหลักสูตรที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนให้มากที่สุดในการดำรงชีวิต

แนวนโยบายและการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น

การจัดการศึกษาของชาติในปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติต่างก็มองเห็นประโยชน์ และความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่น จัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยการให้แต่ละท้องถิ่น หรือหน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษา โรงเรียน สามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปแนวนโยบายในการสนับสนุน การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในแต่ละหน่วยงาน ได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี (2540) ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. สนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดทำหลักสูตรไปสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจัง โดยให้ครู และชุมชนมีบทบาทในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมดุล และสัมพันธ์กันทั้งหลักสูตรวิชาแกน ที่เน้นความเป็นสากลบนฐานความเป็นไทย หลักสูตรวิชาเลือกที่เน้นความสนใจของผู้เรียนและ หลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน และสภาพแวดล้อมของชุมชน
2. ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีความภาคภูมิใจ ที่จะร่วมกันอนุรักษ์ พื้นฟูและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. สนับสนุนการจัดเครือข่ายการเรียนรู้ โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้าง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างจริงจัง
4. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทุกๆระดับมากขึ้น โดยการกระจาย อำนาจทางการศึกษาให้ชุมชนสามารถกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ ความพร้อมและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นภายใต้การกำหนดโครงสร้างและมาตรฐานทาง คุณภาพของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ
5. ปรับปรุงหลักสูตร ตำรา และอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่น

ของตน และการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมสากล เช่น ความรู้ในภาษาต่างประเทศ ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้มองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาของการดำเนินงานสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น จึงได้วิเคราะห์และกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ไว้ดังนี้

เป้าหมาย ให้มีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตร ทั้งในด้านการเสริมสร้างความรู้ความสามารถ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งมีการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นอย่างกว้างขวาง

แนวทาง / มาตรการ

1. พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร

1.1 ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และนำมาใช้อย่างจริงจัง และกว้างขวาง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการติดตามประเมินผลเพื่อให้การจัดการศึกษามีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นสุข สามารถดำรงไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อม

2. ปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2.1 ผู้สอนจัดวิธีการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายในรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและเงื่อนไขของท้องถิ่น

2.2 เชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับสภาพปัญหาและประสบการณ์ในชีวิตจริง

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ดังนี้

ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ทุกระดับ ทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต รวมทั้งให้หลักสูตรมีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และการพัฒนาประชาคมโลก

เป้าหมาย

1. มีหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ / ประเภท ที่นำไปสู่การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. มีการใช้หลักสูตรท้องถิ่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพที่กำหนดโดยสถานศึกษาและชุมชน อย่างจริงจังและกว้างขวาง
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างความตระหนักในการรักษา พันธุ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาทุกแห่ง

มาตรการ

1. รณรงค์ให้บุคคล ครอบครัว และชุมชนเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วม กำหนด และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการกำหนดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่ สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาระดับจังหวัด และระดับเขตการศึกษาให้เกิดการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสม และนำมาใช้อย่างจริงจัง กว้างขวาง
3. ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และขั้นตอนการอนุมัติหลักสูตร มีความ ยืดหยุ่นเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. ปรับปรุงโครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร ในส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มี สัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างวิชาทักษะพื้นฐาน วิชาที่จะพัฒนาผู้เรียนด้านจิตใจ สังคม สุขภาพ พละนามัย โดยให้ความสำคัญต่อวิชาพื้นฐานที่จำเป็นให้มากขึ้น เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และให้ ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเสริมในวิชาพลศึกษา ดนตรี ศิลปะ รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริม ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา
5. ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท ให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากครอบครัว ชุมชน และสถานประกอบการมาใช้เป็น ส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตรและนำมาเทียบหน่วยการเรียนรู้ได้
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างความตระหนัก ร่วมคิด ร่วมทำ ในการรักษา แก้ไข พันธุ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนและสมดุล
7. พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการใช้ กระบวนการวิทยาศาสตร์ เพิ่มพูนความสามารถในการใช้และพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีนิสัย

รักการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้า จากแหล่งความรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ศูนย์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน รวมทั้งจาก ชุมชนและสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

8. ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอน การวิจัยวัฒนธรรม พื้นฐาน ในท้องถิ่นอย่างกว้าง และสนับสนุนให้นำผลการวิจัยดังกล่าวมาพัฒนาการเรียนการสอน

ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา ให้ประสิทธิภาพและคุณภาพ โดยมุ่งให้เกิด ความสมานฉันท์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงาน รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างองค์กร การกระจาย อำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

เป้าหมาย

1. กระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคและสถานศึกษา โดยให้องค์คณะบุคคล ระดับจังหวัด สามารถกำหนดนโยบายการศึกษา สนับสนุนความก้าวหน้าของบุคลากร และจัดสรร งบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการ ศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวสอดคล้องตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. จัดให้มีกิจกรรม การประชุม สัมมนา และฝึกอบรมผู้บริหารและบุคลากรระดับ ต่าง ๆ ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานภายในสังกัด และต่างสังกัด อย่างกว้างขวางต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน เอกชน และสถาบันทางศาสนา มีความเข้าใจ ตระหนัก ในความสำคัญของการศึกษาและมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ กำหนดนโยบายการจัดการ ศึกษา กำหนดและพัฒนาหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ นั้น ในหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยม ศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง 2533 ได้กำหนดจุดเน้นที่สำคัญคือส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนา หลักสูตร โดยมีแนวดำเนินการเป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับท้องถิ่น ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา จะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และ สภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ตาม ความเหมาะสม

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ รวมทั้งให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดของเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2539) จากเอกสารท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร ได้ระบุว่าการจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ย่อมจะทำให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกหวงแหน และภาคภูมิใจในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในที่สุดและเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น อันได้แก่ หน่วยงานที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา สามารถลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของตนเองได้

กรมวิชาการ (2540) จากเอกสารคู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นระบุว่า หลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีจุดเน้นประการหนึ่ง คือ การมุ่งตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพสังคม เศรษฐกิจ มีความรัก ความผูกพันและมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน สามารถแก้ปัญหาและพัฒนา ชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนเองได้

ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จันทิภา ลิ้มปิเจริญ (2528, หน้า 300) สรุปว่า การปรับและการขยายหลักสูตรโดยยึดสังคม ชุมชนเป็นหลัก รวมเรียกเป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สงัดอุทรานันท์ (2532, หน้า 312) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้เข้ากับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่นมีวิธีดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้ในประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่ร่างขึ้นในส่วนกลางและใช้กันทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ประชากรทั่วประเทศมีมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านการศึกษาอยู่ในระดับ

เดียวกัน เนื้อหาสาระอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอยู่มาก ดังนั้นกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เปิดโอกาสแก่ท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรในบางส่วน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ การสร้างเสริมหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง นอกจากการปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นแล้ว ครูโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ยังอาจดำเนินการสร้างหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางได้อีกด้วย กรมวิชาการ (2540, หน้า 6 – 7)

อธิบายว่า หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทั้งหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสม จัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นใหม่ จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่

การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 วรรคที่ 2 มีเจตนารมณ์อย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นว่า “ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับมหาชนก็มีความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 81 ที่ว่า “พัฒนาวิชาที่พหุและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ” และในหมวด 4 หน้าที่ของชาวไทย มาตรา 69 ที่ว่า “บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์ ปกป้องและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น”

แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2542-2544) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในวัตถุประสงค์ข้อ 2 (4) ที่ว่า “เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย รู้จักใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น”

จากพระราชบัญญัติ กฎหมาย ระเบียบที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีเจตนารมณ์ที่จะให้ท้องถิ่นมีส่วนในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรเอง และท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 เป็นลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบ - เวลา เรียนเปลี่ยนไป

ลักษณะที่ 2 เป็นลักษณะการปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา คือ การปรับเนื้อหา ด้วยการเพิ่ม ลดหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้กระทบหลักสูตรแม่บท (เวลา)

ลักษณะที่ 3 เป็นลักษณะการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน โดยการเพิ่มเติม ตัดทอน สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น จุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด

ลักษณะที่ 4 เป็นการจัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่ โดยจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดและเอกสารประกอบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพท้องถิ่น

ลักษณะที่ 5 เป็นการจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตร

จากข้อ 1-4 ทำแล้วใช้สอนได้โดยขอความเห็นชอบจากหัวหน้าสถานศึกษา

ข้อ 5 ทำเสร็จแล้วเสนอกระทรวงศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย พิจารณานุมัติก่อนใช้

รายละเอียดการดำเนินงานพัฒนาและสร้างหลักสูตรแต่ละลักษณะ มีดังต่อไปนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรม ก่อนลงมือพัฒนาและสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นหลังจากที่ได้มีการศึกษา วิเคราะห์เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมีขั้นตอนแล้ว ต้องวิเคราะห์ภาระงานสอนโดยการศึกษาจากคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนด เพื่อจะทำให้ทราบว่าในแต่ละเนื้อหา/รายวิชาควรมีการพัฒนาและสร้างให้ สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างไร ซึ่งมีขั้นตอนการปรับกิจกรรมดังนี้

- 1.1 ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดและแนวทางแก้ไข
- 1.2 ศึกษาคำอธิบายรายวิชาจากหลักสูตร
- 1.3 จัดทำแผนการสอน โดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

การวิเคราะห์ภาระงาน การศึกษาคำอธิบายรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 กิจกรรม ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน สังเกตได้จากคำว่า ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สำรวจ ฝึกปฏิบัติ วิเคราะห์ อภิปราย ฯลฯ

ส่วนที่ 2 เนื้อหา ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงหัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาที่จะนำมาให้ ผู้เรียนรู้หรือฝึกเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์

ส่วนที่ 3 จุดประสงค์ ได้แก่ ส่วนที่ระบุพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนรู้หรือฝึกทักษะตามที่ได้ระบุไปแล้วในส่วนที่ 1 และ 2 พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นนี้ จะต้องประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

ผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ คำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชานี้จะช่วยให้ผู้สอนมองเห็นภาพงานสอนของเนื้อหา หรือรายวิชาดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้นว่า จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด มีขอบข่ายเนื้อหาที่จะต้องเรียนรู้หรือฝึกทักษะอะไรบ้าง และประการสุดท้าย ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือเกิดพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมทั้งการจัดการอะไรบางอย่าง

2. การปรับรายละเอียดของเนื้อหา การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหานี้มีวิธีการเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริมกล่าวคือ เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า แนวปฏิบัติในการพัฒนาเพื่อจะให้บรรลุถึงเป้าหมายซึ่งมีระบุไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาในหลักสูตรแล้ว นอกจากจะปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว ในการพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาที่จะนำมาให้เรียนรู้หรือฝึกทักษะเพื่อให้เกิดความรู้หรือทักษะตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ สามารถจะพิจารณาปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพได้ โดยการนำเอาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนมาให้ ผู้เรียนได้ศึกษาหรือฝึกทักษะ ทั้งนี้เพราะว่าในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุงจะระบุเนื้อหาที่ให้เรียนไว้กว้าง ๆ โดยกำหนดเป็นขอบข่ายหรือหัวข้อต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้สามารถกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้ด้วยการเพิ่ม หรือปรับ ได้ตามความเหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ สามารถจะกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือทุกรายวิชา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรแม่บท

2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเพิ่มหรือปรับสำหรับนำมาให้เรียนรู้หรือฝึกทักษะโดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์
3. นำเอารายละเอียดที่ได้ตามข้อ 2 ไปปรับเข้าโครงสร้างขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาที่สอน แล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อไป
4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับนั้น

การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา สามารถดำเนินการได้ทันที ถ้าผลการวิเคราะห์พบว่า เป้าหมายของการพัฒนานั้นมีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาแล้วท่านสามารถจะปรับรายละเอียดของเนื้อหาในสอดคล้องและเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่เลือกนั้น

การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา นี้ เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากที่ท่านได้วิเคราะห์เนื้อหา/คำอธิบายรายวิชา คือ การพัฒนาหลักสูตรโดยลักษณะนี้ต้องนำเอาผลการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า จากหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อนั้น ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาอะไรอีกบ้าง ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน ทั้งนี้โดยพิจารณาตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและคาบเวลาที่มีอยู่

การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดเนื้อหาที่ สามารถพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่โดยจะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนไป และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและผู้เรียนด้วย

การพัฒนาและสร้างหลักสูตรในลักษณะนี้ สามารถจะดำเนินการได้เอง โดยรายละเอียดต่าง ๆ ที่พัฒนาและสร้างนี้จะปรากฏในแผนการเรียนการสอน

3. การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียน การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนนี้เป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากการที่ท่านได้ลงมือพัฒนาหลักสูตรมาแล้ว กล่าวคือเมื่อปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และปรับรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการแล้ว สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่โดยทั่วไปก็อาจไม่สอดคล้องกับกิจกรรม/เนื้อหาที่พัฒนาไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงและเลือกใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกัน

สื่อการเรียนการสอนที่ท่านสามารถจะพัฒนาเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่จะระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้

แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่จะใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภท คือ

1. หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร
2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาอิงหลักสูตร ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน สำหรับให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
3. หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้า อ้างอิง เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยมีการเรียบเรียงเป็นเชิงวิชาการ
4. หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสาระประโยชน์ มุ่งส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน

คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครูและนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

นอกจากนี้ยังมีสื่ออื่นที่ท่านสามารถจะนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อีก เช่น สื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

ในการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นโดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เจตคติและค่านิยมอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 สืบหาสื่อ เอกสารหรือหนังสือ เป็นการสำรวจรวบรวมสื่อ เอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือ เป็นการวิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือที่สำรวจได้ตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

1. มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา
2. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ
3. ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติ และค่านิยม
4. ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ความเหมาะสมของเนื้อหา

1. ถูกต้องตามหลักวิชา
2. ไม่ล้าสมัย
3. เหมาะสมกับเวลาเรียน
4. ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา

1. เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน
 2. อธิบายความชัดเจน เข้าใจง่าย
 3. ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี
 4. ใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความเข้าใจอย่างเหมาะสม
- การใช้ภาษา

1. ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา
2. กระชับรัดกุม ไม่เยิ่นเย้อ หรือวกวน
3. ใช้ศัพท์และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะกับระดับชั้น

กิจกรรมเสนอแนะ

1. มีคำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์วิจารณ์
2. มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
3. มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรลักษณะนี้ ผลที่ได้จะเป็นการจัดหา รวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่มาไว้สำหรับใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม รวมทั้งการสำรวจแหล่งสื่อ เพื่อจะนำมาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งจะระบุรายละเอียดการใช้และรายชื่อสื่อลงในแผนการสอนที่จัดทำ

4. **การจัดทำสื่อการเรียนขั้นใหม่** ในกรณีที่ผลของการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า พบว่า ในแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนานั้นมีความจำเป็นต้องพัฒนาสื่อการเรียนต่าง ๆ ขึ้นใหม่ ท่านสามารถจะดำเนินการได้และเพื่อให้สื่อที่จะพัฒนาขึ้นมานี้มีคุณภาพในการดำเนินงานควรกระทำในรูปของคณะทำงาน สำหรับขั้นตอนการดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขั้นใหม่ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ขั้นตอนเตรียมการ

- 4.1.1 วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- 4.1.2 วิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาสาระ
- 4.1.3 พิจารณาคาบเวลาเรียน
- 4.1.4 วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์

ข้างต้นจะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขั้นต่อ ๆ ไป

4.2 ขั้นตอนวางแผน

- 4.2.1 กำหนดจุดประสงค์ของสื่อการเรียน
- 4.2.2 กำหนดขอบเขต/หัวข้อเนื้อหาสาระของสื่อการเรียน
- 4.2.3 จัดทำโครงร่าง (outline) ของสื่อการเรียน
- 4.2.4 เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกร่าง

ต้นแบบสื่อการเรียน

3. ขั้นตอนยกร่างต้นแบบสื่อการเรียน

- 3.1 ลงมือต้นแบบ ครั้งที่ 1
- 3.2 ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- 3.3 ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4. ขั้นตอนการใช้ต้นแบบสื่อการเรียน

4.1 ทดลองใช้ต้นแบบกันตัวแทนผู้เรียนหลาย ๆ คน แล้วปรับปรุง

4.2 ทดลองใช้ต้นแบบกับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอนแล้วปรับปรุง

5. จัดทำต้นแบบสื่อการเรียนให้สมบูรณ์

เพื่อให้สื่อการเรียนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในการจัดทำควรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาจัดทำ คือ

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
2. ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
3. เนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้
4. เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
5. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
6. เนื้อหาไม่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดี

และความมั่นคงของชาติ

7. เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
8. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้
9. ภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา
10. กิจกรรม (ถ้ามี) มีความเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิจารณ์

ฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อการเรียนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับสื่อการเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้สำหรับเนื้อหาหรือรายวิชานั้นไปแล้วและสื่อการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ สามารถนำมาใช้ประกอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ความเห็นชอบแล้ว

ในการที่พัฒนาสื่อการเรียนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นมาใหม่ และมีความประสงค์จะให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศ กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ สำหรับกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

5. การจัดทำคำอธิบาย/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ การพัฒนาและสร้างหลักสูตรลักษณะนี้เป็นการจัดทำคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาขึ้นมาใหม่หลังจากที่ศึกษาแล้วพบว่าสิ่งที่ควรจะมีการพัฒนานั้น ไม่มีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา/

กลุ่มวิชาใด ๆ ในหลักสูตรแม่บท

การพัฒนาและสร้างหลักสูตรโดยการจัดทำคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาขึ้นใหม่นี้ ควรดำเนินการในรูปแบบของคณะทำงาน โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตรจุดประสงค์และโครงสร้างเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์กลุ่มวิชาจากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาจัดทำ
2. ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา
3. กำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา/รายวิชาโดย
 - 3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ
 - 3.2 เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน (ความรู้ ทักษะ เจตคติและกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา กลุ่ม ประสบการณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของจุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อ เรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม
4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุคำหลักของจุดประสงค์ รายวิชานั้น ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ (สิ่งที่จะให้เรียนรู้/ศึกษา) และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการฝึก) เนื้อหาที่กำหนดนี้จะต้อง
 - 4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา
 - 4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ
 - 4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน
 - 4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา
 - 4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี
5. กำหนดคาบเวลาเรียนสำหรับคำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นมาใหม่ ในการ กำหนดคาบเวลา จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้ คือ

ระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้น จะต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียน สำหรับกลุ่มประสบการณ์/หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

ระดับมัธยมศึกษา ถ้ารายวิชาที่จัดทำเป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรีสามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่มีเนื้อหามากอาจจัดทำเป็นหลายวิชาได้

6. เขียนคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาตามแบบฟอร์มที่กำหนด

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ตามแบบฟอร์มที่กำหนด โดยให้มีรายละเอียดเนื้อหาประกอบด้วย

- 7.1 เหตุผลความจำเป็น
- 7.2 จุดประสงค์ (ของวิชา/รายวิชาที่จัดทำ)
- 7.3 ขอบข่ายเนื้อหา
- 7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน
- 7.5 สื่อการเรียนรู้ที่สามารถจะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

8. ในการเสนอขออนุมัติ ให้ส่งเอกสารในข้อ 6-7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติ และเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาดังกล่าวแล้วจึงนำเอาคำอธิบายหรือรายวิชาดังกล่าวมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

คำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาที่ทำขึ้นมาใหม่จะต้องไม่เป็นเนื้อหา หรือรายวิชาที่ซ้ำซ้อน กับเนื้อหา/รายวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ไม่ว่าจะในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาเดียวกัน หรือต่างกลุ่มกัน

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาอนุมัติคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำจะประกอบด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของสูตรแม่บท
2. เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้
3. สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. มีความสมบูรณ์และความพร้อมพอเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ
5. เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีการสอน
6. ไม่เป็นรายวิชา/เนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท
7. ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนกับความมั่นคงของประเทศ
8. มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามที่หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การวางแผนพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในโรงเรียน

โรงเรียนนับว่าเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ใกล้ชิดกับท้องถิ่นและชุมชนมากที่สุด การที่โรงเรียนจะจัดการศึกษาให้นักเรียนและเยาวชน ซึ่งเป็นลูกหลานของชุมชนนั้น ๆ ให้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชนอย่างแท้จริงได้นั้น โรงเรียนจำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วยวิธีการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์

การวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการทำงานอย่างหนึ่ง ซึ่งมีการวิเคราะห์ภาพงานตลอดแนว โดยมีการคิดอย่างรอบคอบ หาทางเลือกหลาย ๆ ทางแล้วจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เกิดประโยชน์สูงสุดและมีโอกาสทำได้สำเร็จมากที่สุด งานบางอย่างแม้ว่าจะมี คุณประโยชน์สูงสุด แต่ถ้าในการดำเนินงานมีข้อจำกัด แม้ในบางเรื่องก็อาจทำให้การดำเนินงานนั้นไม่สำเร็จได้ ดังนั้น ในการดำเนินงานจึงควรเลือกงานที่เมื่อทำแล้วมีโอกาสสำเร็จและเป็นงานที่มีคุณประโยชน์สูงสุด การที่จะตัดสินใจว่างานใดมีประโยชน์สูงสุดและมีโอกาสสำเร็จมากที่สุดนั้น จำเป็นต้องให้ข้อมูลที่เป็นระบบสารสนเทศมาช่วยประกอบการพิจารณา รวมทั้งความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการที่จะช่วยกำหนดงานพัฒนาขึ้น

กรมวิชาการ (2540) ได้กำหนดขั้นตอนของการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

แนวโน้มของการพัฒนา หมายถึง สภาพที่จะเป็นไป หรือที่จะเกิดขึ้นในชุมชนที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งแนวโน้มของการพัฒนานี้อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะ ๆ แล้วแต่สภาพและสิ่งแวดล้อม การที่จะทราบได้ว่าแนวโน้มของชุมชนจะพัฒนาไปในทิศทางใดนั้น โรงเรียนต้องวิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่ของชุมชนในแต่ละด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประชากร ฯลฯ ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีแนวโน้มเป็นไปในทิศทางใด อย่างไรและเพราะเหตุใด

การวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนา จะทำให้ท้องถิ่นทราบถึงโอกาสและข้อจำกัดที่มีอยู่ของชุมชน ซึ่งจะมีผลทำให้ท้องถิ่นได้มองเห็นช่องทางหรือโอกาสของการที่จะพัฒนา ขณะเดียวกันก็จะทำให้ได้ทราบถึงข้อจำกัด ซึ่งได้แก่ สิ่งที่จะอาจจะเป็นปัญหาอุปสรรคหรือข้อขัดขวางในการที่จะลงมือพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

โอกาส หมายถึง ช่องทางหรือความเป็นไปได้สูงในการที่จะพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากชุมชนมีความพร้อมในด้านนั้น ๆ สูง ซึ่งจะส่งผลหรือเอื้อต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก ถือว่าเป็นจุดเด่น สิ่งที่ดีจัดว่าเป็นโอกาส ได้แก่

1. สิ่งที่มีอยู่ แต่ยังไม่มีการพัฒนา หรือสิ่งที่ถือว่ายังล้าหลังที่สุดของกระบวนการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำลังดำเนินการอยู่
2. การพัฒนาที่มีได้นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้คุ้มค่า

ข้อจำกัด หมายถึง ตัวแปรที่จะทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุสู่เป้าหมาย หรือสิ่งที่จะขัดขวางมิให้การดำเนินงานนั้นลุล่วงไปได้ตามเป้าหมาย ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าจุดด้อย สิ่งที่ดีจัดว่าเป็นข้อจำกัดหรือจุดด้อย ได้แก่ สภาพของชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดซึ่งมีสภาพต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็น เรียกได้ว่าเป็นปัญหา ข้อขัดขวาง หรือ อุปสรรค ซึ่งในทางปฏิบัติ ถ้าจะพัฒนาเรื่องดังกล่าวได้สำเร็จก็ต้องมีการแก้ไขปัญหา ข้อขัดขวางหรืออุปสรรคนั้นเสียก่อน

การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา โรงเรียนจะต้องรวบรวมข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลหลาย ๆ แหล่งเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ควรนำมาวิเคราะห์ มีดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับ อาชีพ รายได้ แหล่งเงินทุน การตลาด

สถานประกอบการ ฯลฯ

ด้านสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม

การเล่น ศาสนา ฯลฯ

ด้านการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน นักเรียน ครู ผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน สถานศึกษา แหล่งวิทยากร ฯลฯ

ด้านประชากร ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการเพิ่ม/ลดของประชากร แรงงาน

ตลาดแรงงาน สุขภาพอนามัย ฯลฯ

ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์

สภาพแวดล้อม มลภาวะ ฯลฯ

ด้านการสื่อสารคมนาคม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับ สาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น น้ำประปา

ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ฯลฯ

ฯลฯ

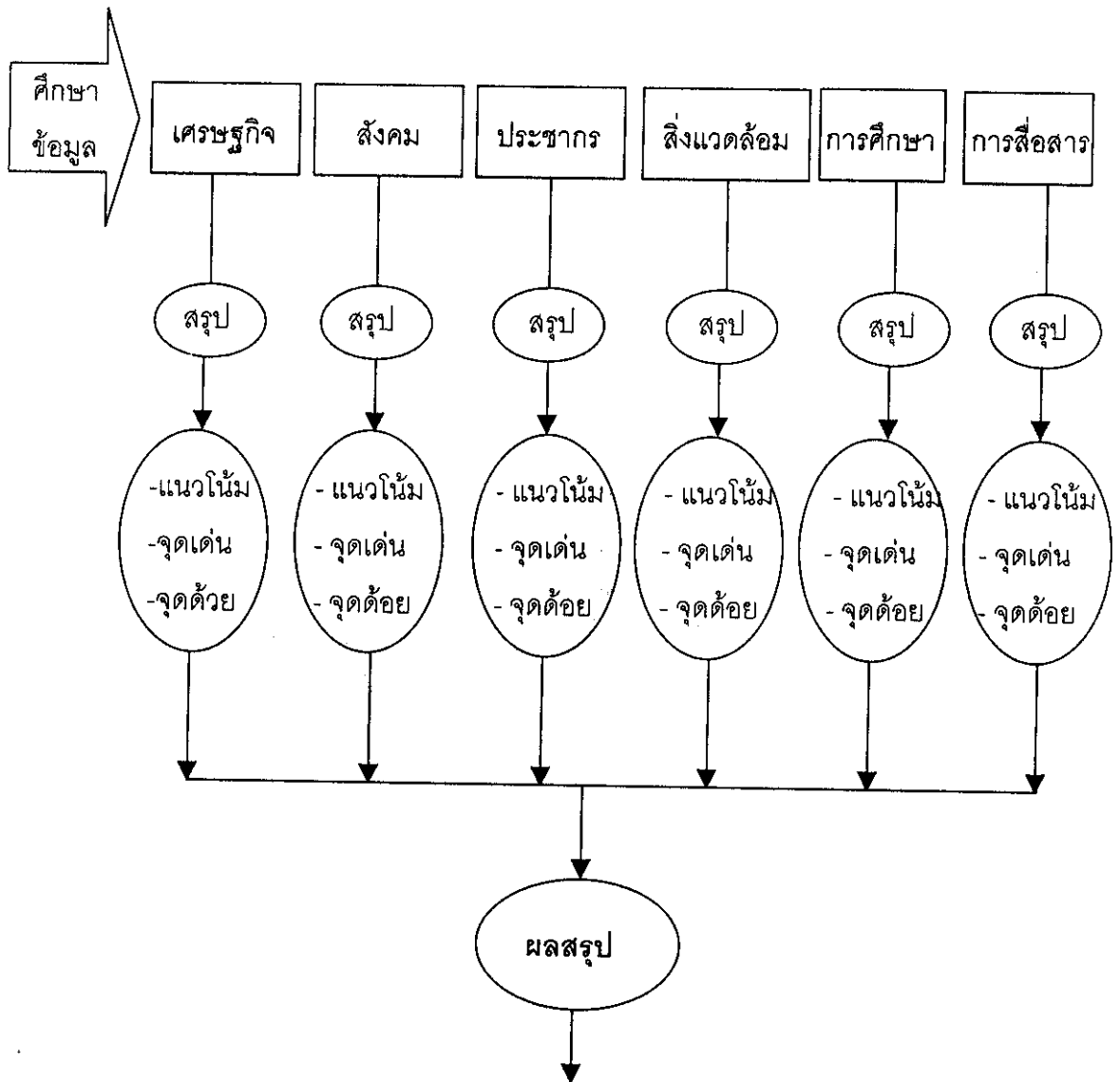
ขั้นตอนของการวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มของการพัฒนานั้น โรงเรียนจะต้อง
ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์โดยการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาประชากร
สิ่งแวดล้อม การคมนาคม การสื่อสาร ฯลฯ ของชุมชนจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจได้แก่
ข้อมูลจากศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เอกชน ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในแต่ละ
สาขาวิชา ห้องสมุด ฯลฯ

2. ศึกษา วิเคราะห์ และประมวลข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้ว
สรุปสภาพแนวโน้มของแต่ละด้านว่าเป็นอย่างไร และในแต่ละด้านนั้นมีสิ่งใดจัดว่าเป็นลักษณะ
เด่น และลักษณะด้อย

3. สรุปสภาพแนวโน้มการพัฒนาของชุมชนว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใด พร้อมทั้งระบุ
โอกาสและข้อจำกัดที่มีอยู่ของชุมชนด้วย โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ในข้อ 2 มาพิจารณา
ประกอบ

การสรุปแนวโน้มการพัฒนาได้ถูกต้องตรงกับความจริงได้มากที่สุด ต้องอาศัยการระดม
สมองและใช้ข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาให้มากที่สุด อาจสรุปเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 4 แผนภูมิการวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนา

แนวโน้มในการพัฒนา.....

.....

.....

โอกาส.....

.....

ข้อจำกัด.....

.....

.....

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการ (วิชัย ราชวรศิริ, 2524, หน้า 30 อ้างอิงจาก กรมวิชาการ, 2521, หน้า 163 – 164) กล่าวถึงบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ผู้ใกล้ชิดครูกลุ่มแรกก็คือ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หน้าที่ของท่านเหล่านี้ก็คือ การศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรให้ถูกต้อง จัดโรงเรียนและบริการต่าง ๆ ให้สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน สนับสนุนการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดำเนินการบริหารให้เป็นการบำรุงขวัญและเสริมกำลังใจให้กับครู งานในโรงเรียนจะไปได้ดีแค่ไหนเพียงใดนั้นกล่าวได้ว่าอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน
2. ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ เป็นผู้ที่จะมีส่วนสร้างเสริมหรือทำลายประสิทธิภาพการเรียนการสอน การตรวจเยี่ยมนี้หนักไปในด้านธุรการจะทำให้โรงเรียนลดหรือละทิ้งงานด้านวิชาการ จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจจุดหมายหลัก โครงสร้างของหลักสูตร การสนับสนุนโรงเรียนในด้านทรัพยากรทุกอย่าง จะทำให้โรงเรียนพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น การช่วยโรงเรียนขจัดปัญหาทั้งด้านวิชาการ งานบริหาร จะช่วยให้โรงเรียนพัฒนาไปในทางที่ดีและเร็วขึ้น การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะทำให้โรงเรียนมีความริเริ่มสร้างสรรค์และพัฒนาโรงเรียนได้ดี บุคลากรในโรงเรียนมีกำลังใจ ภูมิใจในความสำเร็จและยิ่งพัฒนาโรงเรียนให้ไปสู่ผลทุกด้านดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
3. นักวิชาการ จะเป็นผู้ช่วยให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนการสอนไปสู่ทิศทางที่กำหนดในหลักสูตร ช่วยให้ครูสนใจในความรู้ มีความคิดที่จะสานต่อจากนักวิชาการแนะนำ นิเทศ สาธิต ไว้ให้ครูได้เห็นได้ทราบ ช่วยสนับสนุนให้ครูช่วยเหลือตนเองในด้านวิชาการ ช่วยทำให้ครูรวมกำลังปัญญา กำลังกายทำงานในโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียน การจัดทำหนังสือ ให้ครูสาธิตวิธีการ จัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การพาไปศึกษาวิธีการที่ดีในโรงเรียนอื่น การประชุมและอบรมเพื่อช่วยครูในเรื่องที่ต้องการ
4. ผู้ปกครองและประชาชน เป็นผู้ช่วยโรงเรียนได้มากน้อยตามฐานานุรูป แต่อย่างน้อยการเอาใจใส่บุตรหลานในความรับผิดชอบของตน ก็จะช่วยโรงเรียนได้มาก เพราะนักเรียนที่อยู่โรงเรียนประมาณ 6 – 8 ชั่วโมงต่อวัน หรือสัปดาห์ละ 5 – 6 วัน การแนะนำควบคุมดูแลให้เอาใจใส่ต่อการเรียน การทำตามครูสั่งสอน เช่น การทำความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้าของตนเอง การทำงานบ้าน การประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ จะช่วยสร้างเสริมความรู้และเจตคติ ทักษะของเด็กได้ไม่น้อย ผู้มีฐานะดีอาจช่วยโรงเรียนเพิ่มเติมจากเรื่องดังกล่าวด้วยกำลังทรัพย์ ผู้มีฐานะไม่ค่อยดีอาจอุทิศกำลังกายช่วยโรงเรียน ผู้ที่มีแหล่งประกอบการค้า อาจจัดสถานที่ประกอบการของตนเป็นแหล่งความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาหรือฝึกภาคปฏิบัติหรืออาจเป็นวิทยากรการเรียนการสอนในโรงเรียน

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2532, หน้า 64) สรุปว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ บุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร นักเรียน บุคลากรภายนอกโรงเรียน ได้แก่ นักวิชาการศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรวิจัยและการประเมินผล อาจารย์ในวิทยาลัยครูหรือมหาวิทยาลัย ตัวแทนประชาชนในสังคม ผู้ประสบความสำเร็จในแต่ละสาขาอาชีพเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 63) กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและสามารถทำได้ทันที ซึ่งบทบาทดังกล่าว ได้แก่ บทบาทในด้านการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนสามารถปรับหรือเพิ่มกิจกรรมการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ด้านเนื้อหาของหลักสูตรครูผู้สอนสามารถเพิ่มหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การพัฒนาวิธีสอนของครูโดยเน้นความหลากหลายและพัฒนาหรือจะหาวิธีที่จะใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ด้านสื่อการเรียน คือ การนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งด้านบุคลากร วัสดุ สิ่งก่อสร้าง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น ด้านการรวบรวมข้อมูลของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการเพื่อจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ด้านให้คำแนะนำแก่บุคคลที่จะพัฒนาหรือจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นในด้านข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ร่วมจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามความต้องการของหน่วยงานที่จัดการศึกษา เช่น กลุ่มโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ อำเภอ บุญช่วย (2537, หน้า 46-47) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ เป็นผู้ริเริ่มปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้ดีขึ้นเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นผู้รวบรวมความคิดเห็นหรือความต้องการของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ประสานความคิดเห็นระหว่างผู้กำหนดหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตร ในกรณีที่มีการพัฒนาหลักสูตรแล้ว และหลักสูตรจำเป็นจะต้องนำไปใช้ ผู้บริหารจะต้องถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรให้แก่ผู้ใช้คือครูให้เข้าใจอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อผลในการปฏิบัติ กรมวิชาการ (2539, หน้า 5) อธิบายว่า บทบาทของผู้รู้ในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) คือ พัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียนหรือหน่วยงานในท้องถิ่น วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตให้กับผู้เรียน กรมวิชาการ (2539, หน้า 12 - 13) ให้ความเห็นว่า บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

กรมต้นสังกัด มีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านวิชาการ และงบประมาณที่จะใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน จัดให้มีเครือข่าย

และศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ และสามารถเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ส่งเสริมให้โรงเรียนนำชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

เขตการศึกษา / จังหวัด / อำเภอ มีบทบาทสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องบทบาทในการร่วมจัดการศึกษา ดำเนินการจัดทำศูนย์ข้อมูลของท้องถิ่นและให้เชื่อมโยงซึ่งกันและกันได้ ให้บริการและเผยแพร่ข้อมูลที่ได้จัดเก็บไว้ นิเทศติดตามและให้คำแนะนำแก่โรงเรียนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ผู้บริหารและครูผู้สอนมีบทบาท ตระหนัก เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตระหนักในตนเองว่าไม่ใช่ผู้รู้หมดทุกอย่างแต่เป็นผู้ที่สร้างกระบวนการเรียนและเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ศึกษา สืบค้น และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เชิญวิทยากรในท้องถิ่นร่วมวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับครูผู้สอน

กรมวิชาการ (2540, หน้า 6) กล่าวว่า ท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้ หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตศึกษา กรมต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน

สรุปได้ว่า ผู้ที่ถูกคาดหวังว่าจะมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีทั้งบุคคลในวงการศึกษา ภูมิปัญญาชาวบ้านและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับปฏิบัติ คือโรงเรียนจนถึงกรมต้นสังกัด

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 319 – 320) เห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นในปัจจุบันก็คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่วนมากยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดีพอ อีกประการหนึ่ง ในอดีตที่ผ่านมา ครูก็ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเลย ดังนั้น เมื่อศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับท้องถิ่น การดำเนินงานดังกล่าวจึงเป็นงานใหม่สำหรับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพได้ สมพิศ วงษ์แหยม (2534, หน้า 205 – 215) ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาใน

ด้านทรัพยากรบุคคล คือ บุคคลที่เป็นทรัพยากร ไม่มีเวลาว่างพอในการให้ความช่วยเหลือ และมีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาหลักสูตรไม่เพียงพอ ศึกษาในเทศก์ก็มีการฝึกอื่นที่ต้องปฏิบัติจึงไม่สามารถนิเทศได้ตามกำหนด วราภรณ์ บางเลี้ยง (2535, หน้า 154 – 155) ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้องและแหล่งความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร ความไม่พร้อมของข้อมูลที่จะต้องนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รุ่งฟ้า นิรันดรวงษ์ (2536, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 ผลการวิจัย ด้านปัญหาพบว่า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ไม่มีงบประมาณในการอบรมสัมมนาและครูยังไม่มี ความเข้าใจในวิธีการเตรียมข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร วิจิตร ไชยศิลป์ (2537, หน้า 167 – 171) วิจัยเรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน พบว่า ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่ ได้แก่ ขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับครู ปราณี เปี่ยมคล้าย (2537, หน้า 151 – 152) ศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มเสริมประสบการณ์ชีวิต เขตการศึกษา 1 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 85.8 สาเหตุจากการขาดเอกสารและแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 70.8 ขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 55.4 และขาดการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 18.1 ครูส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 70.2 และการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 62.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีผลกระทบทำให้มีข้อมูลพื้นฐานของ ท้องถิ่นไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ คิดเป็นร้อยละ 61.2 สาเหตุของปัญหาเกิดจากการขาดความรู้ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 56.2 เกิดจากการมี ภารกิจอื่นมากไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ คิดเป็นร้อยละ 53.9 เกิดจากการขาดงบประมาณสนับสนุน คิดเป็นร้อยละ 52.3 เกิดจากการขาดวัสดุอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 33.1 อเนก ยารังษี (2537, หน้า 122 – 126) ศึกษาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด : การศึกษา

เฉพาะกรณีจังหวัดพะเยา พบว่า ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เป็นทรัพยากรน้อยกว่าที่ควรและบุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอในการให้ความช่วยเหลือ ช่วงเวลาไม่เอื้อหรืออำนวยการใช้ทรัพยากร ทรัพยากรมีปริมาณจำกัด กองวิจัยทางการศึกษา (กรมวิชาการ, 2538, หน้า 5 – 8 อ้างอิงจาก กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2537) ได้ศึกษาสภาพและการปฏิบัติตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โรงเรียนมีปัญหาคำคัญ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านนี้ ผู้ปกครองยังไม่ เข้าใจ ไม่ยอมรับและไม่เห็นความสำคัญ ครูขาดแนวทางในการดำเนินงาน ขาดความร่วมมือที่ดีจากแหล่งวิทยากร กิตติพิศ ศิริสูตร (2538, หน้า 187 – 188) วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัญหา คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดงบประมาณและขาดเอกสาร ในการค้นคว้า ผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์อำเภอไม่มีงบประมาณสนับสนุนและมีการทักเี่ยวมาก ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ ครูผู้สอนขาดผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำและไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ สุรชาติพิทย์ งามนิล (2538, หน้า 186 – 190) ศึกษาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่าปัญหาการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพที่โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่พบ คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยเหนือ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัด ขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร แหล่งทรัพยากรอยู่ห่างไกลโรงเรียน และเวลาไม่เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางสังคมในชุมชน รัชนิวัลย์ จุลบาท (2539, หน้า 146 – 157) วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัญหาในการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ วิทยากรไม่เพียงพอ คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ขาดงบประมาณสนับสนุน ศึกษานิเทศก์สำนักงานการ

ประถมศึกษาจังหวัดและศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไม่สามารถออกนิเทศติดตามผล การจัดทำ หลักสูตรระดับท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ของโรงเรียน คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ครูไม่มีเวลาเตรียมการสอน เนื่องจากสอนหลายวิชา ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ขาดแหล่งวิชาการ ค้นคว้าเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มณฑิชา ชนิสิทธิ (2539, หน้า 187 - 191) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการเรียนการสอนใช้เวลามากกว่าที่กำหนดและครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผน การสอน ขจรจิต ไหลสกุล (2539, หน้า 183 - 194) วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร สรุปว่าปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ขาดบุคลากรดำเนินการ ขาดความร่วมมือและสนับสนุน วิทยากรขาดความรู้ ขาดการรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ขาดแนวทางให้บริการที่ชัดเจนและบุคลากรมีภารกิจมากไม่มีเวลา ข้อมูลไม่ครบประเภท ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อไม่ชัดเจน แหล่งข้อมูลไม่เพียงพอ ขาดวิทยากรให้คำชี้แจงและขาดการแนะนำให้ความรู้ ในการนำข้อมูลมาใช้ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 136 - 137) มีความเห็นว่า ในการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นมีปัญหาในการดำเนินงานได้แก่

1. ปัญหาด้านครู ครูส่วนมากไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ครูผู้สอนมีภาระงานสอนมากหรือรับผิดชอบงานหลายอย่าง จึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาหรือจัดทำ

2. ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเท่าที่ควร และขาดความคิดริเริ่มในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นของโรงเรียน

3. ปัญหาด้านบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษานิเทศก์ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จึงไม่สามารถให้คำแนะนำหรือการนิเทศให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในท้องถิ่นไม่มีวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น รวมทั้งขาดผู้ชำนาญการในด้านอาชีพและด้านข้อมูลท้องถิ่น

4. ปัญหาด้านนักเรียน นักเรียนไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของรายวิชาท้องถิ่นและ
มุ่งเรียนวิชาสามัญเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย
5. ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรระดับ
ท้องถิ่นเพราะไม่อาจจัดหาวัสดุอุปกรณ์หรือสื่อต่าง ๆ ได้ตามต้องการ และยังขาดเอกสารใน การ
ค้นคว้าไม่มีความพร้อมในด้านสถานที่
6. ปัญหาด้านงบประมาณ โรงเรียนไม่มีงบประมาณที่ใช้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
ระดับท้องถิ่นเพียงพอ
7. ปัญหาด้านความร่วมมือจากท้องถิ่น โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่นหรือ
ได้รับน้อย และขาดแหล่งประกอบการสนับสนุน

กรมวิชาการ (2540, หน้า 16) สรุปผลการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา
หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนว่า การนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน
ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ผู้รู้บางคนไม่มีความมั่นใจในความรู้ของตนเอง ผู้รู้บางคนต้องประกอบอาชีพ
จึงมีปัญหาในเรื่องของเวลาที่สอน ไม่ตรงกับเวลาที่โรงเรียนกำหนดให้ งบประมาณของโรงเรียนที่
จะนำมาใช้ดำเนินการในเรื่องนี้มีค่อนข้างน้อย วิรุฬห์ โกศาพันธ์ (2537, หน้า 84) วิจัยเรื่อง การ
ศึกษาสภาพและปัญหาในการปฏิบัติตามแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช
2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียน สังกัด สปจ. ภูเก็ต พบปัญหา การพัฒนาหลักสูตร
ตามความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานใน สปช. ภูเก็ต ว่า ยังไม่ได้จัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่
เนื่องจากบุคลากรไม่มีความรู้ความเข้าใจและมีความยุ่งยากในการดำเนินการ การใช้ทรัพยากรใน
ท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอน มีปัญหาในเรื่องแหล่งวิทยากรสถานประกอบการและบุคลากร
ในท้องถิ่น

ผู้วิจัยเห็นว่า ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ได้สรุปปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ได้
ชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นและผู้วิจัยมีความเห็นว่า จากสิ่งที่เป็นปัญหาหรือ
อุปสรรคของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หากดำเนินการในทางกลับกัน สิ่งนั้นน่าจะเป็นปัจจัยที่
ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532, หน้า 47-49)
ได้ติดตามผลการพัฒนาการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา เรื่องโครงสร้างระบบบริหารการศึกษา
และการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาด้านการสนองตอบต่อความต้องการทางการศึกษา

ของท้องถิ่น พบว่า ยังไม่มีการจัดระบบบริหารการศึกษาที่สนองต่อความต้องการของท้องถิ่น โดยตรง เมื่อพิจารณาจากหลักการที่ว่า การสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นนี้ ควรจะต้อง มุ่งเน้นถึงการบริหารการศึกษาในเรื่องการจัดหลักสูตรเพื่อผลิตผู้เรียนให้จบการศึกษาตรงตาม ความต้องการของแต่ละท้องถิ่น แต่เมื่อวิเคราะห์จากสภาพที่เป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่าแม้จะได้มี การบริหารการประถมศึกษาโดยยึดแนวทางการจัดหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นก็ตาม หลักสูตรประถมศึกษานั้นก็ยังมีเนื้อหาสาระและการเรียนรู้ไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ การนำหลักสูตรไปใช้ ยังมีปัญหาในเรื่องครูและผู้บริหารที่ยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ยังคงเน้นเนื้อหาทางวิชาการและส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรแกนกลางจากส่วนกลาง ครูยังไม่รู้จักพัฒนา หลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533, หน้า 86) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัย ที่ ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ด้านการใช้เวลาในการปฏิบัติงาน ครูใช้เวลา ประมาณครึ่งหนึ่งในการสอน ส่วนเวลาที่เหลือใช้ไปในการเตรียมการสอน ตรวจการบ้าน การผลิต สื่อ การสอนซ่อมเสริม การค้นคว้าหาความรู้ การให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและกิจกรรมอื่น ๆ ตัว แปรที่ใช้พยากรณ์ความรู้ความเข้าใจของครูที่เกี่ยวกับหลักสูตรและวิชาชีพครู คือ การที่ครูสามารถใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์สำหรับเตรียมการสอน จำนวนครั้งของการนิเทศภายในและภายนอกที่ครู ได้รับ จำนวนหัวข้อที่ครูได้รับการฝึกอบรมและสัดส่วนของเวลาที่ครูใช้ในการเตรียมการสอน

สมพิศ วงษ์แหยม (2534, หน้า 203 – 215) วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการใช้ ทรัพยากร ท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรมีการดำเนินการในลักษณะการปรับ กิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา การจัดทำ เนื้อหา/รายวิชาใหม่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริมนั้นเป็นลักษณะการพัฒนาหลักสูตรที่ดำเนินการมากที่สุด ทรัพยากรท้องถิ่นที่นำ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรบุคคลและนำมาใช้ในกลุ่่มวิชาการงานและพื้น ฐานอาชีพ ปัญหาที่พบคือ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ

วราภรณ์ บางเลี้ยง (2535, หน้า 148 – 155) วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการพัฒนา หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ทุกหน่วยงานในสังกัดมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อที่จะนำ หลักสูตรไปใช้มากกว่าเพื่อที่จะปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น พบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ปรับให้สอดคล้องกับความต้องการ

ต้องการของ ท้องถิ่นส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งเป็นการปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แหล่งความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่เป็นไปตามที่หลักสูตรต้องการ

รุ่งฟ้า หิรัญวงศ์ (2536, หน้า บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นของครูประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ หมวดงานเลือกชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ร้อยละ 52.8 มีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพหมวดงานเลือกให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น อยู่ในระดับที่ยังต้องปรับปรุงโดยเฉพาะด้านการศึกษหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ การบรรยายละเอียดของเนื้อหาและการจัดทำรายวิชาใหม่ ส่วนการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนมีความรู้ระดับปานกลาง ด้านปัญหา พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตร ครูยังไม่มีความเข้าใจในวิธีการเตรียมข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ครูศึกษาเอกสารหลักสูตรแล้วแต่ยังขาดความเข้าใจ

ชอุ่ม กรไกร (2537, หน้า 99 – 100) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ขั้นตอนการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานมีการปฏิบัติในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ขั้นตอนการกำหนดความต้องการของท้องถิ่นมีการปฏิบัติในการสำรวจความต้องการของท้องถิ่นก่อนจัดหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์การเรียน การจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรม การปรับปรุงและพัฒนา มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ขั้นตอนการจัดทำ แผนการสอน คู่มือและสื่อ มีการปฏิบัติในการจัดทำ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่ปลูกฝังให้นักเรียนรักถิ่นของตนเองอยู่ในระดับน้อย ความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น และความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาไม่แตกต่างกัน

ปราณี เปี่ยมคล้า (2537, หน้า 149 - 160) ศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เขตการศึกษา 1 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากเป็นลำดับที่ 1 และมีความรู้เรื่องลักษณะและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นน้อยเป็นลำดับสุดท้าย ครูส่วนใหญ่มีการเก็บข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของท้องถิ่น เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิทยาการท้องถิ่นน้อยที่สุด ครูส่วนใหญ่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยใช้วิธีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุดและใช้วิธีการจัดทำเนื้อหาใหม่น้อยที่สุด ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบบรรยายและอภิปรายมากที่สุดมีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นประเภทวัสดุต่าง ๆ มาใช้เป็นสื่อการสอนมากที่สุด ส่วนวิทยาการท้องถิ่นนำมาใช้น้อยที่สุด

วิจิตร ไชยศิลป์ (2537, หน้า 166 - 171) วิจัยเรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน พบว่า สภาพการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่มีการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มทักษะภาษาไทย โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริม ปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วและจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้แก่ ครูที่สอนในระดับชั้นเดียวกัน ส่วนการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียด การจัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ มีการดำเนินการค่อนข้างน้อยและดำเนินการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มทักษะภาษาไทย และกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์เท่านั้น ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาและค้นคว้า ขาดวัสดุและงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งครูส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดยร่วมกันจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียน

วิรุฬห์ โกคาพันธ์ (2537, หน้า 101 - 105) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาในการปฏิบัติตามแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียน สังกัด สปจ. ภูเก็ต พบว่า การจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสมนั้น โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยปรับวิธีสอนให้เหมาะสมมากที่สุด ส่วนการปรับและเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา มีการปฏิบัติในระดับ

ปานกลาง สำหรับการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด การเลือกใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น พบว่า โรงเรียนได้ใช้สื่อที่มีอยู่ในพัฒนาสื่อที่มีอยู่ให้มีคุณภาพสูงขึ้นมีการปฏิบัติในระดับน้อย การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนได้ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอนมากที่สุด ส่วนการใช้บุคลากรในท้องถิ่นมีการปฏิบัติในระดับน้อย การใช้แหล่งวิทยากรและสถานประกอบการมีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ของหน่วยงานในสังกัด สปจ. ภูเก็ต คือ ยังไม่ได้จัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และไม่ได้จัดทำเอกสารหลักสูตร เพิ่มเติม ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจดีพอและมีความยุ่งยากในการดำเนินการ

อนงก ยารังษี (2537, หน้า 116 – 126) ศึกษาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการของ โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด : การศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดพะเยา พบว่า ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น คือ ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เป็นทรัพยากรน้อยกว่าที่ควร และบุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอในการให้ความช่วยเหลือ ช่วงเวลาไม่เอื้อหรืออานวยต่อการใช้ทรัพยากร และทรัพยากรมีปริมาณจำกัด

กิตติพิศ ศิริสูตร (2538, หน้า 181 – 188) วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับ เพิ่ม รายละเอียดเนื้อหา และปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 โดยนิมนต์พระสงฆ์และเชิญ ผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า มีครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครู ให้คำปรึกษาแนะนำโดยตรงแก่ครูผู้สอน ปัญหาส่วนใหญ่ ขาดงบประมาณและขาดเอกสารในการค้นคว้า ผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

สุธาทิพย์ งามนิล (2538, หน้า 178 – 190) ศึกษาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนา หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่า ปัญหาการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพที่โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่พบคือ ขาดงบประมาณสนับสนุนจาก

หน่วยเหนือ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนจำกัด ขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากร แหล่งทรัพยากรอยู่ห่างไกลโรงเรียน และเวลาไม่เหมาะสมต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ขจรจิต ไหลสกุล (2539, หน้า 183 – 194) วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร พบว่า ศูนย์วิชาการจังหวัดและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนสนับสนุนการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศสื่อการเรียนการสอน โดยจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นสื่อการเรียนการสอน ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นและการพัฒนาแผนการสอน มีบริการเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อการเรียนการสอน การให้คำแนะนำ การให้ความรู้ และการเผยแพร่ข้อมูล การใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูประถมศึกษา มีการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นจากโรงเรียน ห้องสมุด และผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้รับบริการในลักษณะของเอกสาร สิ่งพิมพ์และเอกสารหลักสูตรมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม และปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบได้แก่ มีข้อมูลไม่ครบประเภทและข้อมูลเกี่ยวกับสื่อฯ ไม่ชัดเจน แหล่งข้อมูลไม่เพียงพอ ขาดวิทยากรให้คำชี้แจงและขาดการแนะนำให้ความรู้ในการนำข้อมูลมาใช้

มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539, หน้า 187 – 191) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า การสร้างหลักสูตรหลักการแนวคิดโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนส่วนใหญ่ คือ การศึกษาเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้การประกอบอาชีพโดยใช้ทรัพยากรในชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูผู้สอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 และในวิชาเลือกเสรีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในลักษณะการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม เป็นการปฏิบัติ การสาธิต และลักษณะการปรับรายละเอียดเนื้อหาโดยปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาและเป็นผู้กำหนดเนื้อหา ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ได้แก่ ขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการเรียนการสอนใช้เวลามากกว่าที่กำหนดและครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน

รัชนี วัลย์จุลบาท (2539, หน้า 145 – 157) วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ของสำนักงานการ

ประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในระดับจังหวัด มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและการศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนจัดทำหลักสูตร มีการเตรียมบุคลากรที่เป็นศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เพื่อเป็นวิทยากร แก่นำ จัดทำแนวการสอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในระดับอำเภอ การจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นในระดับอำเภอมีการแต่งตั้งคณะกรรมการแต่ไม่มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ส่วนการกำหนดจุดประสงค์โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนยึดตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลัก ปัญหาที่พบในการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ วิทยากรไม่เพียงพอ คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ขาดงบประมาณในการสนับสนุน

กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 2 – 5) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน โดยการวิเคราะห์โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานโรงเรียนดีเด่น สังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน ทั่วประเทศ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดหลักสูตรโดยการปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น จัดทำเอกสารประกอบการเรียน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนวิชาชีพระยะสั้น ๆ เช่น หัตถศิลป์ ดนตรี การประมง ไฟฟ้า ก่อสร้าง สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขกลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดสถานที่ให้สะอาดร่มรื่นตกแต่งอาคารเรียน ห้องเรียน อุทยานการศึกษา มุมพักผ่อนได้ร่มไม้ มุมห้องสมุด สวนหย่อมสวนสมุนไพร สวนป่า ด้านระบบและวิธีการบริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการชี้แจงนโยบายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ โดยการจัดประชุม ทำเอกสารผู้บริหารจัดการและบริหารงบประมาณตามระเบียบของทางราชการและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพื่อส่วนรวมและพัฒนามาตรฐานคุณภาพนักเรียนและโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดสวัสดิการ โดยได้รับเงินสนับสนุนจากเงินนอกงบประมาณ เช่น จัดทัศนศึกษาและให้การสนับสนุนส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ร่วมงานโดยการนิเทศและติดตามงานอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2539, หน้า 98 – 112) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน พบว่า ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีบทบาทในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรและสนองความต้องการของท้องถิ่น นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการเรียนการสอน เน้นการปรับปรุงกิจ

กรรมการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความหมายกับ ท้องถิ่น และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง การกำหนดแบบเรียนให้ เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น วิธีการจัดการของโรงเรียนในอันที่จะปรับให้ แบบเรียนมีความสอดคล้องกับท้องถิ่น ส่วนใหญ่ทำเป็นเอกสารโรเนียวประกอบการเรียนหรือเชิญวิทยากรมาเสริม โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะผลิตแบบเรียนที่เป็นความต้องการ ของท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากยังขาดความพร้อมในหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องงบประมาณ การมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรค่อนข้างมีน้อย เนื่องจาก ยังคงมีความรู้สึกว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นจะเป็นผู้ดำเนินการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องประสิทธิภาพการใช้ครู : การวิเคราะห์เชิงปริมาณระดับมหภาค กลุ่มตัวอย่างเป็นครูจากทุกสังกัดในปี พ.ศ. 2537 พบว่า ด้านภาระงาน โดยเฉลี่ยครูสอน 15 – 21 ชั่วโมง และทำงานอื่น ๆ 2 – 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งแสดงว่า โดยเฉลี่ยครูมีงานสอนตามเกณฑ์มาตรฐานอัตรากำลังข้าราชการครู แต่ทำงานอื่นต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเล็กน้อย

อุบล ชมประสพ (2541, หน้า 73 – 77) วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ในภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลาที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ด้านการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานมีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลาที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ด้านการจัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อการเรียน มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ เทเลอร์ (Taylor, 1996, pp. 2213-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ กับหลักสูตรในรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา พบว่า ระบบการศึกษาในรัฐออนตาริโอ มีการกระจายอำนาจทางการศึกษามากกว่าระบบการศึกษาในประเทศอังกฤษแคว้นเวลส์ เช่น

การส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้ได้เอง ในขณะที่หน่วยงานทางการศึกษา ส่วนท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ และแคว้นเวลส์ มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองมี น้อยมาก ดังนั้นควรจะผลักดันให้มีการจัดการศึกษาที่มีการเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น เช่น การทำโปรแกรมวิทยาศาสตร์ ในรัฐออนตาริโอมาใช้สอน และให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

บูลเลอร์ (Butler, 1996, pp. 4254-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ พบว่าควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการ ออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร จากนั้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก และนักการ ศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้วควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานสังกัดควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

ออตต้า (Ota, 1995, pp. 2118-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและ รูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตก ต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบปัญหาต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น และได้นำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรง